

Wymagania na poszczególne oceny z historii dla klasy 5 szkoły podstawowej do programu nauczania „Wczoraj i dziś”

* Gwiazdką oznaczono tematy dodatkowe (nieobowiązkowe) z podstawy programowej

Temat lekcji	Zagadnienia	Wymagania na poszczególne oceny				
		dopuszczająca	dostateczna	dobra	bardzo dobra	celująca
Rozdział 1. Pierwsze cywilizacje						
1. Życie pierwszych ludzi	<ul style="list-style-type: none"> • pochodzenie człowieka • różnice między koczowniczym a osiadłym trybem życia • życie człowieka pierwotnego • epoka kamienia, epoka brązu, epoka żelaza • początki rolnictwa i udomowienie zwierząt • dawne i współczesne sposoby wytopienia żelaza • terminy: <i>pięściak, hodowla, koczowniczy tryb życia, osiadły tryb życia, rewolucja neolityczna, epoka kamienia, epoka brązu, epoka żelaza</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>koczowniczy i osiadły tryb życia, pięściak</i> – opisuje różnice między człowiekiem pierwotnym a współczesnym – potrafi wyjaśnić, jakie korzyści daje człowiekowi umiejętność uprawy ziemi i hodowli zwierząt – wyjaśnia, dlaczego narzędzia metalowe są lepsze od kamiennych 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminami: <i>pięściak, hodowla, koczowniczy tryb życia, osiadły tryb życia, rewolucja neolityczna, epoka kamienia, epoka brązu, epoka żelaza</i> – przedstawia, skąd wywodzą się praludzie – opisuje życie ludzi pierwotnych – charakteryzuje epoki kamienia, brązu i żelaza – wyjaśnia znaczenie nabywania umiejętności wskrzeszania ognia przez człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> – porównuje koczowniczy tryb życia z osiadłym – wyjaśnia, na czym polegała rewolucja neolityczna – przedstawia dawne i współczesne sposoby wytopienia żelaza 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje umiejętności, których nabycie umożliwiło ludziom przejście na osiadły tryb życia – wyjaśnia skutki rewolucji neolitycznej – wskazuje szlaki, którymi ludność zasiedliła różne kontynenty 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcie ewolucji – charakteryzuje kierunki ewolucji człowieka – porównuje poziom cywilizacyjny ludzi w różnych epokach
2. Miasta-państwa Mezopotamii	<ul style="list-style-type: none"> • Mezopotamia jako kolebka cywilizacji • znaczenie wielkich rzek dla rozwoju najstarszych cywilizacji • osiągnięcia cywilizacyjne mieszkańców Mezopotamii • powstanie pierwszych państw 	<ul style="list-style-type: none"> – przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>cywilizacja, kanał nawadniający, kodeks</i> – wyjaśnia, jaką funkcję mogą pełnić rzeki w życiu człowieka – wskazuje na mapie: obszar Mezopotamii – wyjaśnia zasadę <i>oko za oko, ząb za ząb</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminami: <i>cywilizacja, Mezopotamia, Bliski Wschód, Babilonia, Sumerowie, kanał nawadniający, kodeks, pismo klinowe, zikkurat, podatki</i> – samodzielnie wskazuje na mapie: obszar Mezopotamii, Tygrys, Eufrat, Ur, Babilon 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje rolę wielkich rzek w rozwoju rolnictwa, handlu i komunikacji – charakteryzuje i podaje przykłady państw-miast z terenu Mezopotamii – wyjaśnia znaczenie kodyfikacji prawa w życiu społecznym 	<ul style="list-style-type: none"> – objaśnia różnicę między prawem zwyczajowym a skodyfikowanym – tłumaczy, w jaki sposób powstawały pierwsze państwa 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia kraje leżące obecnie na obszarze dawnej Mezopotamii – wymienia współczesne przedmioty, których powstanie było możliwe dzięki osiągnięciom ludów Mezopotamii

	<ul style="list-style-type: none"> • zajęcia różnych grup społecznych • Kodeks Hammurabiego • terminy: <i>cywilizacja, Mezopotamia, Bliski Wschód, Babilonia, Sumerowie, kanał nawadniający, kodeks, pismo klinowe, zikkurat, podatki</i> 		– wymienia najważniejsze osiągnięcia cywilizacyjne ludów starożytnej Mezopotamii			
3. W Egipcie faraonów	<ul style="list-style-type: none"> • Egipt jako przykład starożytnej cywilizacji • Egipt darem Nilu • osiągnięcia cywilizacji egipskiej • struktura społeczna • wierzenia Egipcjan jako przykład religii politeistycznej • terminy: <i>faraon, politeizm, piramidy, hieroglify, mumifikacja, sarkofag</i> 	<p>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>piramida, faraon</i></p> <p>– wskazuje na mapie: Egipt oraz Nil</p> <p>– opisuje wygląd piramid</p> <p>– porównuje wygląd hieroglifów i pisma współczesnego</p>	<p>– poprawnie posługuje się terminami: <i>faraon, politeizm, piramidy, hieroglify, mumifikacja, sarkofag</i></p> <p>– wymienia najważniejsze osiągnięcia cywilizacji egipskiej</p> <p>– opisuje zakres władzy faraona</p>	<p>– wyjaśnia rolę Nilu w rozwoju cywilizacji egipskiej</p> <p>– przedstawia strukturę społeczną Egiptu</p> <p>– podaje przykłady bogów i charakteryzuje wierzenia Egipcjan</p>	<p>– wyjaśnia powiązania między wierzeniami Egipcjan a ich osiągnięciami w dziedzinie budownictwa i medycyny</p> <p>– opisuje, w jaki sposób wznoszono piramidy</p>	<p>– opisuje etapy pochówku faraonów</p> <p>– charakteryzuje najbardziej znane przykłady sztuki egipskiej (Sfinks, Dolina Królów, grobowiec Tutenchamona, popiersie Neferetiti), piramidy w Gizie, świątynia Abu Simbel</p>
4. W starożytnym Izraelu	<ul style="list-style-type: none"> • judaizm jako przykład religii monoteistycznej • biblijne dzieje Izraelitów • Dekalog i Tora • postaci biblijne: Abraham, Mojżesz, Dawid, Salomon • terminy: <i>judaizm, Tora, Jahwe, Dekalog, Mesjasz, synagoga, Mesjasz, Ziemia Obiecana, Arka Przymierza, monoteizm, plemię, Palestyna, prorok, Świątynia Jerozolimska</i> 	<p>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>Tora, Żydzi, Dekalog</i></p> <p>– wyjaśnia, o czym opowiada Biblia</p> <p>– wymienia najważniejsze postaci biblijne związane z dziejami Żydów</p>	<p>– poprawnie posługuje się terminami: <i>judaizm, Tora, Jahwe, Dekalog, Mesjasz, synagoga, Mesjasz, Ziemia Obiecana, Arka Przymierza, monoteizm, plemię, Palestyna, prorok, Świątynia Jerozolimska</i></p> <p>– wskazuje na mapie: Palestynę, Jerozolimę</p> <p>– wyjaśnia różnicę pomiędzy politeizmem a monoteizmem</p>	<p>– opisuje główne etapy historii Izraelitów</p> <p>– charakteryzuje judaizm</p> <p>– porównuje wierzenia Egiptu oraz Izraela</p>	<p>– charakteryzuje dokonania najważniejszych przywódców religijnych i politycznych Izraela (Abraham, Mojżesz, Dawid, Salomon)</p> <p>– wskazuje na podobieństwa i różnice pomiędzy judaizmem a chrześcijaństwem</p>	<p>– wyjaśnia terminy: <i>synagoga, rabin</i></p> <p>– podaje przykład synagogi we współczesnej Polsce</p>

5. Cywilizacje Indii i Chin	<ul style="list-style-type: none"> osiągnięcia cywilizacyjne Dalekiego Wschodu system kastowy w Indiach cywilizacja Doliny Indusu terminy: <i>Daleki Wschód, Ariowie, kasta, hinduizm, Wielki Mur Chiński, Jedwabny Szlak</i> 	<ul style="list-style-type: none"> przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>Daleki Wschód, Wielki Mur Chiński</i> wskazuje na mapie: Indie, Chiny przy pomocy nauczyciela wyjaśnia, dlaczego jedwab i porcelana były towarami poszukiwanymi na Zachodzie 	<ul style="list-style-type: none"> poprawnie posługuje się terminami: <i>Daleki Wschód, Ariowie, kasta, hinduizm, Wielki Mur Chiński, Jedwabny Szlak</i> wymienia osiągnięcia cywilizacji doliny Indusu wymienia osiągnięcia cywilizacji chińskiej wyjaśnia, kiedy narodziło się cesarstwo chińskie 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje system kastowy w Indiach charakteryzuje wierzenia hinduistyczne 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje rolę Jedwabnego Szlaku w kontaktach między Wschodem a Zachodem przedstawia terakotową armię jako zabytek kultury chińskiej wymienia i wskazuje na mapie: rzeki: Indus, Huang He, Jangcy 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje buddyzm opowiada o filozofii Konfucjusza
6. Od hieroglifów do alfabetu	<ul style="list-style-type: none"> powstanie pisma i jego znaczenie dla rozwoju cywilizacji pismo a prehistoria i historia terminy: <i>papirus, tabliczki gliniane, pismo obrazkowe, pismo klinowe, Fenicjanie, pismo alfabetyczne, alfabet łaciński</i> 	<ul style="list-style-type: none"> przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>pismo obrazkowe, hieroglify, alfabet, pismo alfabetyczne</i> wyjaśnia, do czego służy pismo charakteryzuje polskie pismo jako przykład pisma alfabetycznego 	<ul style="list-style-type: none"> poprawnie posługuje się terminami: <i>papirus, tabliczki gliniane, pismo obrazkowe, pismo klinowe, Fenicjanie, pismo alfabetyczne, alfabet łaciński</i> wyjaśnia, w jaki sposób umiejętność pisania wpłynęła na dalsze osiągnięcia człowieka porównuje pismo obrazkowe i alfabetyczne wyjaśnia związek między wynalezieniem pisma a historią i prehistorią omawia przyczyny wynalezienia pisma 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje różne przykłady sposobów porozumiewania się między ludźmi i przekazywania doświadczeń przyporządkowuje różne rodzaje pisma do cywilizacji, które je stworzyły wymienia przykłady materiałów pisarskich stosowanych w przeszłości 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, w jaki sposób pismo obrazkowe przekształciło się w klinowe przedstawia genezę współczesnego pisma polskiego wyjaśnia, jakie były trudności z odczytywaniem pisma obrazkowego 	<ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady narodów, które posługują się pismem sięgającym tradycją do pisma greckiego oraz do łaciny opowiada o przykładach alternatywnych języków umownych (alfabet Morse'a, język migowy)
* Tajemnice sprzed wieków – Jak odczytano pismo Egipcjan?	<ul style="list-style-type: none"> wyprawa Napoleona do Egiptu hieroglify – litery czy słowa? postaci: Jean F. Champollion terminy: <i>Kamień z Rosetty</i> 	<ul style="list-style-type: none"> przy pomocy nauczyciela wyjaśnia, dlaczego po wielu stuleciach ludzie nie potrafili odczytać hieroglifów 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, na czym polegały trudności w odczytaniu hieroglifów 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje i przedstawia znaczenie Kamienia z Rosetty wyjaśnia, jak udało się odczytać hieroglify 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia postać oraz dokonania Jeana F. Champolliona 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, jaki był wpływ wyprawy Napoleona do Egiptu oraz odczytania hieroglifów na pojawienie się egiptologii

Rozdział 2. Starożytna Grecja

<p>1. Demokratyczne Ateny</p>	<ul style="list-style-type: none"> • warunki naturalne Grecji • życie w greckiej polis • cechy charakterystyczne demokracji ateńskiej • Perykles – najwybitniejszy przywódca demokratycznych Aten • terminy: <i>Hellada</i>, <i>Hellenowie</i>, <i>polis</i>, <i>demokracja</i>, <i>zgromadzenie ludowe</i>, <i>akropol</i>, <i>agora</i> • postaci historyczne: Perykles 	<p>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>demokracja</i>, <i>zgromadzenie ludowe</i></p> <p>– przy pomocy nauczyciela opisuje wygląd greckiego polis i życie w nim na przykładzie Aten</p>	<p>– poprawnie posługuje się terminami: <i>Hellada</i>, <i>Hellenowie</i>, <i>polis</i>, <i>demokracja</i>, <i>zgromadzenie ludowe</i>, <i>akropol</i>, <i>agora</i></p> <p>– wskazuje na mapie: Grecję, Ateny</p> <p>– wyjaśnia znaczenie terminu <i>demokracja</i> i charakteryzuje demokrację ateńską</p>	<p>– wyjaśnia wpływ warunków naturalnych Grecji na zajęcia ludności oraz sytuację polityczną (podział na polis)</p> <p>– wyjaśnia, kim był Perykles</p> <p>– opisuje, kto posiadał prawa polityczne w Atenach</p>	<p>– wskazuje podobieństwa i różnice między demokracją ateńską a współczesną demokracją parlamentarną</p>	<p>– wyjaśnia, w jaki sposób kultura grecka rozprzestrzeniła się w basenie Morza Śródziemnego</p>
<p>*2. Sparta i wojny z Persami</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ustrój i społeczeństwo starożytnej Sparty • cechy i etapy wychowania spartańskiego • powstanie i rozwój imperium perskiego • wojny grecko-perskie • terminy: <i>Persowie</i>, <i>danina</i>, <i>sojusz</i>, <i>hoplita</i>, <i>falanga</i> • wydarzenia: bitwa pod Maratonem, bitwa pod Termopilami, bitwa pod Salaminą • postaci historyczne: Dariusz, Kserkses, Leonidas 	<p>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>danina</i>, <i>sojusz</i></p> <p>– przy pomocy nauczyciela przedstawia cele i charakter wychowania spartańskiego</p>	<p>– poprawnie posługuje się terminami: <i>danina</i>, <i>sojusz</i>, <i>hoplita</i>, <i>falanga</i></p> <p>– przedstawia cele i charakter wychowania spartańskiego</p> <p>– wyjaśnia, dlaczego Spartan uważano za najlepszych wojowników greckich</p> <p>– wskazuje na mapie: Spartę, Persję</p> <p>– wyjaśnia, kim byli Dariusz, Kserkses i Leonidas</p>	<p>– charakteryzuje ustrój i społeczeństwo starożytnej Sparty</p> <p>– posługuje się wyrażeniami: <i>spartańskie warunki</i>, <i>mówić lakonicznie</i></p> <p>– wyjaśnia przyczyny i opisuje przebieg wojen grecko-perskich</p> <p>– wskazuje na mapie: Maraton, Termopile, Salaminę</p> <p>– zaznacza na osi czasu daty: 490 r. p.n.e., 480 r. p.n.e.</p>	<p>– opisuje, w jaki sposób walczyli starożytni Grecy</p> <p>– wyjaśnia genezę biegów maratońskich</p> <p>– tłumaczy znaczenie zwrotu: <i>wrócić z tarczą lub na tarczy</i></p>	<p>– porównuje ustroje Aten i Sparty</p> <p>– opisuje przebieg bitwy pod Termopilami i ocenia postać króla Leonidasa</p>

3. Bogowie i mity	<ul style="list-style-type: none"> wierzenia starożytnych Greków mitologia grecka najważniejsi greccy bogowie: Zeus, Hera, Posejdon, Afrodyta, Atena, Hades, Hefajstos, Ares, Apollo, Hermes Homer i jego dzieła – <i>Iliada</i> i <i>Odyseja</i> terminy: <i>Olimp</i>, <i>mitologia</i>, <i>heros</i>, <i>Partenon</i>, <i>Herakles</i>, <i>Achilles</i>, <i>Odyseusz</i>, <i>wojna trojańska</i>, <i>koń trojański</i> postać historyczna: Homer 	<ul style="list-style-type: none"> przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>mitologia</i>, <i>heros</i> przy pomocy nauczyciela charakteryzuje najważniejszych bogów greckich 	<ul style="list-style-type: none"> poprawnie posługuje się terminami: <i>Olimp</i>, <i>mitologia</i>, <i>heros</i>, <i>Partenon</i>, <i>Herakles</i>, <i>Achilles</i>, <i>Odyseusz</i>, <i>koń trojański</i> przedstawia wierzenia starożytnych Greków wskazuje na mapie: górę Olimp, Troję wyjaśnia, kim był Homer 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje najważniejszych bogów greckich: opisuje ich atrybuty i dziedziny życia, którym patronowali omawia różne mity greckie przedstawia treść <i>Iliady</i> i <i>Odysei</i> wyjaśnia współczesne rozumienie wyrażenia: <i>koń trojański</i> 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje wybrane miejsca kultury starożytnych Greków omawia znaczenie wyroczni w życiu starożytnych Greków 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia nawiązujące do mitologii związki frazeologiczne (frazeologizmy mitologiczne): <i>objęcia Morfeusza</i>, <i>stajnia Augiasza</i>, <i>syzyfowa praca</i>, <i>męki Tantala</i>, <i>nić Ariadny</i> opisuje archeologiczne poszukiwania mitycznej Troi
4. Kultura starożytnej Grecji	<ul style="list-style-type: none"> wspólne elementy w kulturze greckich polis najważniejsze dokonania sztuki greckiej narodziny teatru greckiego znaczenie filozofii w starożytnej Grecji i najwybitniejsi filozofowie grecka matematyka i medycyna rola sportu w życiu starożytnych Greków terminy: <i>Wielkie Dionizje</i>, <i>amfiteatr</i>, <i>tragedia</i>, <i>komedie</i>, <i>filozofia</i>, <i>igrzyska</i>, <i>olimpiada</i>, <i>Olimpia</i>, <i>stadion</i>, <i>pięciobój olimpijski</i> 	<ul style="list-style-type: none"> przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>amfiteatr</i>, <i>igrzyska</i>, <i>olimpiada</i>, <i>stadion</i> opisuje rolę sportu w codziennym życiu przy pomocy nauczyciela opisuje, jak narodził się teatr grecki i jakie było jego znaczenie dla Hellenów 	<ul style="list-style-type: none"> poprawnie posługuje się terminami: <i>Wielkie Dionizje</i>, <i>amfiteatr</i>, <i>tragedia</i>, <i>komedie</i>, <i>filozofia</i>, <i>igrzyska</i>, <i>olimpiada</i>, <i>Olimpia</i>, <i>stadion</i>, <i>pięciobój olimpijski</i> wskazuje różne dziedziny kultury i sztuki rozwijane w starożytnej Grecji opisuje charakter antycznych igrzysk sportowych 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje charakter i cele antycznego teatru przedstawia dokonania nauki greckiej objaśnia, czym jest filozofia, i przedstawia jej najwybitniejszych przedstawicieli wyjaśnia, kim byli: Fidiasz, Myron, Sofokles, Pitagoras, Tales z Miletu, Sokrates, Platon, Arystoteles zaznacza na osi czasu datę: 776 r. p.n.e. 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia współczesną tradycję igrzysk olimpijskich porównuje igrzyska antyczne ze współczesnymi 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje rolę kultury w życiu społecznym przybliża postać i dokonania Archimedesesa podaje przykłady wpływu dokonań starożytnych Greków na współczesną kulturę i naukę

	<ul style="list-style-type: none"> • postaci historyczne: Fidiusz, Myron, Ajschylos, Sofokles, Eurypides, Arystofanes, Sokrates, Platon, Arystoteles, Hipokrates, Pitagoras, Tales z Miletu 					
*5. Imperium Aleksandra Wielkiego	<ul style="list-style-type: none"> • podboje Aleksandra Wielkiego • wojna z Persją (bitwy nad rzeczką Granik, pod Issos i pod Gaugamelą) • wyprawa Aleksandra do Indii • kulturowe skutki podbojów Aleksandra Wielkiego • terminy: <i>imperium</i>, <i>falanga macedońska</i>, <i>węzeł gordyjski</i>, <i>hellenizacja</i>, <i>kultura hellenistyczna</i> • postaci historyczne: Filip II, Aleksander Macedoński (Wielki) 	<p>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminem: <i>imperium</i></p> <p>– uzasadnia, dlaczego Aleksandra nazwano „Wielkim”</p> <p>– określa, na jakim obszarze toczyły się opisywane wydarzenia</p>	<p>– poprawnie posługuje się terminami: <i>imperium</i>, <i>węzeł gordyjski</i>, <i>hellenizacja</i></p> <p>– wskazuje na mapie: Macedonię, Persję, Indie i Aleksandrię w Egipcie</p> <p>– opisuje przebieg kampanii perskiej Aleksandra Macedońskiego</p> <p>– opisuje dokonania Filipa II i Aleksandra Macedońskiego (Wielkiego)</p>	<p>– wyjaśnia charakter kultury hellenistycznej</p> <p>– przedstawia skutki podbojów Aleksandra</p> <p>– zaznacza na osi czasu daty: 333 r. p.n.e., 331 r. p.n.e.</p> <p>– posługuje się terminami: <i>falanga macedońska</i>, <i>kultura hellenistyczna</i></p>	<p>– omawia znaczenie Biblioteki Aleksandryjskiej</p> <p>– charakteryzuje sposób walki wojsk Aleksandra Macedońskiego</p>	<p>– przedstawia siedem cudów świata</p> <p>– wymienia państwa, które leżą dziś na terenach podbitych przez Aleksandra Wielkiego</p>
* Tajemnice sprzed wieków – Jak wyglądała latarnia morska na Faros?	<ul style="list-style-type: none"> • siedem cudów świata • konstrukcja latarni morskiej na Faros 	<p>– wyjaśnia, dlaczego w przeszłości ludzie mieli problem ze wznoszeniem wysokich budowli</p>	<p>– przedstawia, w jaki sposób działała latarnia w starożytności</p>	<p>– opisuje losy latarni na Faros</p>	<p>– charakteryzuje siedem cudów świata</p>	<p>– omawia inny wybrany obiekt z listy siedmiu starożytnego</p>
Rozdział III. Starożytny Rzym						
1. Ustrój starożytnego Rzymu	<ul style="list-style-type: none"> • legendarne początki państwa rzymskiego • zasady ustrojowe republiki rzymskiej • społeczeństwo starożytnego Rzymu • dokonania Gajusza Juliusza Cezara • upadek republiki 	<p>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>dyktator</i>, <i>cesarz</i></p> <p>– wskazuje na mapie: Rzym</p> <p>– przy pomocy nauczyciela wyjaśnia,</p>	<p>– poprawnie posługuje się terminami: <i>Italia</i>, <i>monarchia</i>, <i>republika</i>, <i>senat</i>, <i>patrycjusz</i>, <i>plebejusz</i>, <i>konsulowie</i>, <i>pretorzy</i>, <i>kwestorzy</i>, <i>trybun ludowy</i>, <i>dyktator</i>, <i>cesarz</i></p>	<p>– charakteryzuje ustrój republiki rzymskiej i jej główne organy władzy</p> <p>– przedstawia kompetencje najważniejszych urzędów republikańskich</p> <p>– opisuje konflikt społeczny między patrycjuszami a plebejuszami</p>	<p>– omawia przyczyny oraz okoliczności upadku republiki rzymskiej</p> <p>– porównuje ustroje demokracji ateńskiej i republiki rzymskiej</p>	<p>– wyjaśnia różnice w rozumieniu terminu <i>republika</i> przez Rzymian i współcześnie</p> <p>– przedstawia funkcje pełnione przez senat w ustroju współczesnej Polski</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • powstanie cesarstwa rzymskiego • terminy: <i>Italia, monarchia, republika, senat, patrycjusze, plebejusze, konsulowie, pretorzy, kwestorzy, trybun ludowy, dyktator, cesarz</i> • postaci legendarne i historyczne: Romulus i Remus, Gajusz Juliusz Cezar, Oktawian August 	dlaczego symbolem Rzymu została wilczyca	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia legendarne początki Rzymu – wskazuje na mapie: Półwysep Apeniński – omawia dokonania Gajusza Juliusza Cezara i Oktawiana Augusta 	– zaznacza na osi czasu daty: 753 r. p.n.e., 44 r. p.n.e.		
2. Imperium Rzymskie	<ul style="list-style-type: none"> • podboje rzymskie • Imperium Rzymskie i jego prowincje • organizacja armii rzymskiej • podział cesarstwa • upadek cesarstwa zachodniorzymskiego • terminy: <i>Kartagina, prowincja, limes, legiony, legionści, Imperium Rzymskie, pax Romana, romanizacja, barbarzyńcy, Germanie, Konstantynopol, Hunowie, wielka wędrówka ludów</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>prowincja, legiony, plemiona barbarzyńskie, wielka wędrówka ludów</i> – przedstawia wygląd i uzbrojenie rzymskiego legionisty 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminami: <i>prowincja, legiony, romanizacja, plemiona barbarzyńskie, Germanie, Hunowie, wielka wędrówka ludów</i> – wymienia główne prowincje Imperium Rzymskiego – wskazuje na mapie: Kartaginę, granice Imperium Rzymskiego w II w. n.e., Konstantynopol – omawia etapy powstawania Imperium Rzymskiego 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje przyczyny podziału cesarstwa na wschodnie i zachodnie – opisuje okoliczności upadku cesarstwa zachodniego – zaznacza na osi czasu daty: 395 r. n.e., 476 r. n.e. – zna postać cesarza Konstantyna Wielkiego 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia korzyści oraz zagrożenia funkcjonowania państwa o rozległym terytorium – wyjaśnia wpływ kultury rzymskiej na podbite ludy 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia postać Hannibala i wojny punickie – pokazuje przykłady romanizacji we współczesnej Europie – przybliża postaci wodzów barbarzyńskich Attyli oraz Odoakera
3. Życie w Wiecznym Mieście	<ul style="list-style-type: none"> • Rzym jako stolica imperium i Wieczne Miasto • życie codzienne i rozrywki w Rzymie • podział społeczeństwa rzymskiego • wierzenia religijne Rzymian i najważniejsze bóstwa 	<ul style="list-style-type: none"> – przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>amfiteatr, gladiatorzy, niewolnicy</i> – przy pomocy nauczyciela przedstawia warunki życia oraz rozrywki dawnych mieszkańców Rzymu – omawia wierzenia Rzymian i wpływ, jaki 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminami: <i>bazylika, Forum Romanum, termy, amfiteatr, gladiatorzy, patrycjusze, plebs, niewolnicy, westalki</i> – wymienia najważniejsze bóstwa czczone przez Rzymian i określa, jakimi 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, dlaczego Rzym był nazywany Wiecznym Miastem – opisuje, jakie funkcje pełniło Forum Romanum – wymienia greckie odpowiedniki najważniejszych rzymskich bóstw 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, dlaczego cesarze rzymscy starali się kierować zawołaniem ludu: <i>chleba i igrzysk!</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia pozostałości Pompejów i Herculanium jako źródła wiedzy o życiu codziennym w starożytności

	<ul style="list-style-type: none"> terminy: <i>bazylika, Forum Romanum, termy, amfiteatr, gladiatorzy, patrycjusze, plebs, niewolnicy, westalki</i> 	wywarła na nie religia Greków	dziedziny życia się opiekowały – charakteryzuje różne grupy społeczeństwa rzymskiego			
4. Dokonania starożytnych Rzymian	<ul style="list-style-type: none"> Rzymianie jako wielcy budowniczości kultura i sztuka starożytnego Rzymu jako kontynuacja dokonań antycznych Greków prawo rzymskie i jego znaczenie dla funkcjonowania państwa najważniejsze budowle w starożytnym Rzymie terminy: <i>kopuła, akwedukt, luk triumfalny, Circus Maximus, Panteon, kodeks, Prawo XII tablic, Kodeks Justyniana</i> postaci historyczne: Wergiliusz, Horacy 	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>luk triumfalny, Circus Maximus, Koloseum, kodeks</i>	– poprawnie posługuje się terminami: <i>kopuła, akwedukt, luk triumfalny, Circus Maximus, Koloseum, Panteon, kodeks, Prawo XII tablic, Kodeks Justyniana</i> – wyjaśnia powiedzenie: <i>Wszystkie drogi prowadzą do Rzymu</i>	– uzasadnia i ocenia twierdzenie, że Rzymianie potrafili czerpać z dorobku kulturowego podbitych ludów – omawia najwybitniejsze dzieła sztuki i architektury rzymskiej – wyjaśnia rolę praw i przepisów w funkcjonowaniu państwa na przykładzie Rzymu – omawia dokonania Wergiliusza i Horacego	– wyjaśnia, dlaczego dobra sieć drogowa jest ważna dla funkcjonowania każdego państwa	– opisuje wpływ prawa rzymskiego na współczesne prawo europejskie – ocenia, które z dokonań Rzymian uważa za najwybitniejsze, i uzasadnia swoją odpowiedź
5. Początki chrześcijaństwa	<ul style="list-style-type: none"> Jezus z Nazaretu jako twórca nowej religii monoteistycznej przyczyny prześladowania chrześcijan w starożytnym Rzymie rola świętych Pawła i Piotra w rozwoju chrześcijaństwa Edykt mediolański i zakończenie prześladowań chrześcijan w cesarstwie terminy: <i>Mesjasz,</i> 	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>apostołowie, Jezus z Nazaretu, biskupi, papież, Biblia – Stary i Nowy Testament</i>	– poprawnie posługuje się terminami: <i>Mesjasz, chrześcijaństwo, apostołowie, biskupi, papież, Biblia – Stary i Nowy Testament, Edykt mediolański</i> – charakteryzuje działalność apostołów po ukrzyżowaniu Jezusa – wskazuje na mapie: Palestynę, Jerozolimę, Mediolan – omawia nauki Jezusa z Nazaretu oraz dokonania świętego	– wyjaśnia, czym różni się chrześcijaństwo od judaizmu – wyjaśnia, dlaczego władze rzymskie odnosiły się wrogo do chrześcijaństwa – wyjaśnia znaczenie Edyktu mediolańskiego dla rozwoju chrześcijaństwa – zaznacza na osi czasu daty: 33 r. n.e., 313 r. n.e.	– opisuje najstarsze symbole chrześcijańskie – wyjaśnia związki między judaizmem a chrześcijaństwem	– przedstawia dzieje wybranego świętego (na przykład swojego patrona)

	<p><i>chrześcijaństwo, apostołowie, biskupi, papież, Biblia – Stary i Nowy Testament, Edykt mediolański</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • postaci historyczne: Jezus z Nazaretu, święty Piotr, święty Paweł z Tarsu, Konstantyn Wielki 		Piotra, świętego Pawła z Tarsu i Konstantyna Wielkiego			
* Tajemnice sprzed wieków – Bursztynowy szlak	<ul style="list-style-type: none"> • rola szlaków handlowych w starożytności • bursztyn i jego znaczenie dla starożytnych Rzymian • kontakty handlowe Rzymian z wybrzeżem Bałtyku 	<p>– wskazuje na mapie: przebieg bursztynowego szlaku (Pruszcz Gdański, Kalisz, Brama Morawska)</p> <p>– wyjaśnia, czym jest bursztyn i do czego się go stosuje</p>	– wyjaśnia, dlaczego bursztyn był ceniony przez Rzymian	– wyjaśnia rolę szlaków handlowych	– podaje argumenty za twierdzeniem i przeciwnemu, że miasto Kalisz istniało w starożytności	– opisuje, jakie ludy żyły na ziemiach polskich w okresie funkcjonowania bursztynowego szlaku
Rozdział IV. Początki średniowiecza						
I. Bizancjum w czasach świetności	<ul style="list-style-type: none"> • cesarstwo bizantyjskie pod panowaniem Justyniana I Wielkiego • dokonania Justyniana I Wielkiego • Konstantynopol jako Nowy Rzym • tradycja grecka w Bizancjum • osiągnięcia naukowe Bizantyjczyków • upadek Konstantynopola, jego przyczyny i skutki • terminy: <i>Bizancjum, Hagia Sofia, ikona, freski, mozaika</i> • postaci historyczne: Justynian I Wielki 	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>ikona, freski, mozaika</i>	<p>– poprawnie posługuje się terminami: <i>Bizancjum, Hagia Sofia, ikona, freski, mozaika</i></p> <p>– wskazuje na mapie: Konstantynopol, granice cesarstwa bizantyjskiego w czasach Justyniana I Wielkiego</p> <p>– tłumaczy, dlaczego Konstantynopol zaczęto określać Nowym Rzymem</p> <p>– wyjaśnia znaczenie wyrażenia <i>bizantyjski przepych</i></p>	<p>– wskazuje, jaką rolę w periodyzacji dziejów odegrał upadek cesarstwa zachodniorzymskiego oraz wschodniorzymskiego</p> <p>– charakteryzuje styl bizantyjski w sztuce</p> <p>– podaje przyczyny i skutki upadku cesarstwa bizantyjskiego</p> <p>– zaznacza na osi czasu datę upadku Konstantynopola – 1453 r.</p> <p>– zna postać Justyniana I Wielkiego</p> <p>– omawia dokonania Justyniana I Wielkiego</p>	<p>– wyjaśnia, w jaki sposób położenie geograficzne wpłynęło na bogactwo Konstantynopola</p> <p>– uzasadnia twierdzenie, że Bizancjum połączyło w nauce tradycję zachodniorzymską i grecką</p> <p>– wyjaśnia, jakie znaczenie dla państwa ma kodyfikacja praw</p>	– wyjaśnia, jaki wpływ na chrześcijaństwo miał podział Rzymu na część zachodnią i wschodnią

<p>2. Arabowie i początki islamu</p>	<ul style="list-style-type: none"> • pochodzenie Arabów • działalność Mahometa i narodziny islamu • religia muzułmańska i jej zasady • dżihad i podboje Arabów • kultura i nauka arabska • terminy: <i>oaza, Czarny Kamień, Mekka, Medyna, islam, Allah, Koran, meczet, minaret, mihrab, minbar, dżihad, kalifowie, cyfry arabskie, stal damasceńska, arabeski</i> • postaci historyczne: Mahomet 	<p>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>oaza, islam, Allah, Koran, meczet</i></p> <p>– przy pomocy nauczyciela wskazuje podstawowe różnice między chrześcijaństwem a islamem</p>	<p>– poprawnie posługuje się terminami: <i>oaza, Czarny Kamień, Mekka, Medyna, islam, Allah, Koran, meczet, minaret, mihrab, minbar, dżihad, kalifowie, cyfry arabskie, stal damasceńska, arabeski</i></p> <p>– omawia najważniejsze zasady wiary muzułmanów</p> <p>– wskazuje na mapie: Półwysep Arabski, Mekkę, Medynę oraz imperium arabskie w okresie świetności</p>	<p>– przedstawia postać i działalność Mahometa</p> <p>– omawia osiągnięcia Arabów w dziedzinie kultury i nauki</p> <p>– charakteryzuje i ocenia stosunek Arabów do ludów podbitych w średniowieczu</p> <p>– zaznacza na osi czasu datę: 622 r.</p>	<p>– wskazuje na podobieństwa i różnice pomiędzy chrześcijaństwem a islamem</p> <p>– podaje przykłady wpływu kultury, nauki i języka arabskiego na Europejczyków</p>	<p>– wyjaśnia, jak zmieniało się nastawienie części muzułmanów do innych kultur w średniowieczu i współcześnie</p> <p>– ocenia potrzebę tolerancji religijnej</p> <p>– wskazuje na podobieństwa i różnice w sposobie postrzegania dziejów i odmierzania czasu między chrześcijaństwem a islamem</p>
<p>3. Nowe państwa w Europie</p>	<ul style="list-style-type: none"> • powstanie państwa Franków • cesarstwo Karola Wielkiego • rozwój kultury i nauki w państwie Karola Wielkiego • traktat w Verdun i jego skutki – nowe państwa w Europie • Rzesza Niemiecka • terminy: <i>Frankowie, dynastia, majordom, Karolingowie, układ w Verdun, cesarstwo, margrabię, marchia, możnowładca, Rzesza Niemiecka</i> • postaci historyczne: Chlodwig, Karol Młot, Pepin Mały, Karol Wielki, Otton I 	<p>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>dynastia, cesarstwo, możnowładca</i></p> <p>– przy pomocy nauczyciela wyjaśnia, dlaczego Karol otrzymał przydomek „Wielki”</p>	<p>– poprawnie posługuje się terminami: <i>Frankowie, dynastia, majordom, Karolingowie, układ w Verdun, cesarstwo, margrabię, marchia, możnowładca, Rzesza Niemiecka</i></p> <p>– wskazuje na mapie: zasięg terytorialny państwa Franków w czasach Karola Wielkiego, Akwizgran i Rzym</p>	<p>– wyjaśnia, w jaki sposób władzę w państwie Franków przejęła dynastia Karolingów</p> <p>– charakteryzuje rozwój kultury i nauki w czasach Karola Wielkiego</p> <p>– przedstawia postanowienia traktatu w Verdun oraz jego skutki</p> <p>– zaznacza na osi czasu daty: 800 r., 843 r., 962 r.</p> <p>– omawia dokonania: Chlodwiga, Karola Młota, Pepina Małego, Karola Wielkiego i Ottona I</p>	<p>– wyjaśnia, w jaki sposób doszło do utworzenia Rzeszy Niemieckiej</p> <p>– tłumaczy, dlaczego Karol Wielki jest jednym z patronów zjednoczonej Europy</p>	<p>– wyjaśnia skąd pochodzi polskie słowo „król”</p>

<p>4. Konflikt papieżstwa z cesarstwem</p>	<ul style="list-style-type: none"> wielka schizma wschodnia i jej skutki spór o inwestyturę między cesarzem a papieżem w XI w. Canossa jako miejsce pokuty cesarza Henryka IV konkordat wormacki i jego postanowienia terminy: <i>dogmaty, schizma, patriarcha, prawosławie, ekskomunika, inwestytura, synod, konkordat</i> postaci historyczne: papież Grzegorz VII, cesarz Henryk IV 	<p>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>prawosławie, ekskomunika</i></p>	<p>– poprawnie posługuje się terminami: <i>dogmaty, schizma, patriarcha, prawosławie, ekskomunika, inwestytura, synod, konkordat</i></p> <p>– wyjaśnia konsekwencje ekskomunikacji cesarza i opisuje ukorzenie się cesarza Henryka IV w Canossie</p> <p>– przedstawia postaci: papieża Grzegorza VI, cesarza Henryka IV</p>	<p>– wyjaśnia przyczyny i skutki wielkiej schizmy wschodniej</p> <p>– wyjaśnia, czym są religie, a czym wyznania religijne</p> <p>– przedstawia przebieg sporu pomiędzy cesarzem a papieżem w XI w.</p> <p>– przedstawia postanowienia konkordatu w Wormacji</p> <p>– zaznacza na osi czasu daty: 1054 r., 1077 r., 1122 r.</p>	<p>– wyjaśnia, na czym polegał spór o inwestyturę</p> <p>– omawia przykładowe różnice pomiędzy Kościołem katolickim a prawosławnym</p>	<p>– przedstawia okoliczności utworzenia Państwa Kościelnego</p>
<p>5. Wyprawy krzyżowe</p>	<ul style="list-style-type: none"> zajęcie Ziemi Świętej przez Turków synod w Clermont krucjaty utworzenie Królestwa Jerozolimskiego powstanie zakonów rycerskich: templariuszy, joannitów i Krzyżaków upadek twierdzy Akka skutki wypraw krzyżowych terminy: <i>Ziemia Święta, synod, krucjaty, krzyżowcy, zakony rycerskie</i> postaci historyczne: papież Urban II 	<p>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>krucjaty, krzyżowcy, zakony rycerskie</i></p> <p>– opisuje wygląd rycerzy zakonnych</p>	<p>– poprawnie posługuje się terminami: <i>Ziemia Święta, synod, krucjaty, krzyżowcy, zakony rycerskie</i></p> <p>– wyjaśnia przyczyny ogłoszenia krucjat</p> <p>– wskazuje na mapie: Ziemię Świętą i trasy wybranych krucjat</p> <p>– omawia skutki pierwszej krucjaty</p>	<p>– przedstawia zakony templariuszy, joannitów i Krzyżaków oraz ich zadania</p> <p>– opisuje skutki wypraw krzyżowych</p> <p>– przedstawia postać Urbana II</p> <p>– zaznacza na osi czasu daty: 1096 r., 1291 r.</p>	<p>– omawia okoliczności zlikwidowania zakonu templariuszy</p>	<p>– przedstawia informacje, które z zakonów rycerskich funkcjonują współcześnie i jaka obecnie jest ich rola</p> <p>– ocenia rolę krucjat w kształtowaniu się relacji między chrześcijanami a muzułmanami</p>

* Tajemnice sprzed wieków – Skarb templariuszy	<ul style="list-style-type: none"> • zakon templariuszy i jego funkcje po zakończeniu krucjat • wzrost znaczenia i bogactwa templariuszy • przyczyny kasacji zakonu • polskie posiadłości templariuszy 	– wyjaśnia, do jakich celów został powołany zakon templariuszy	– przedstawia genezę bogactwa templariuszy – opisuje mit skarbu templariuszy	– przedstawia dzieje templariuszy po upadku Królestwa Jerozolimskiego – opisuje losy ostatniego mistrza zakonu Jakuba de Molay	– przedstawia legendę o św. Graalu	– wskazuje posiadłości zakonu na obszarze dzisiejszej Polski
Rozdział V. Społeczeństwo średniowiecza						
1. System feudalny	<ul style="list-style-type: none"> • podział na seniorów i wasali • społeczna drabina feudalna • podział społeczeństwa średniowiecznego na stany • terminy: <i>feudalizm, senior, wasal, lenno, hold lenny, stan, przywilej, suzeren, duchowieństwo, chłopci, szlachta, mieszczaństwo</i> 	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>senior, wasal, hold lenny, przywilej</i> – przy pomocy nauczyciela wyjaśnia, na czym polegała drabina feudalna	– poprawnie posługuje się terminami: <i>feudalizm, senior, wasal, lenno, hold lenny, stan, przywilej, suzeren, duchowieństwo, chłopci, szlachta, mieszczaństwo</i> – przedstawia, jak wyglądał hold lenny – wymienia i opisuje poszczególne stany w społeczeństwie średniowiecznym	– omawia różnice pomiędzy społeczeństwem stanowym a współczesnym – opisuje zależność między seniorem a wasalem	– wyjaśnia, które stany były uprzywilejowane	– wyjaśnia, kim byli w Europie Zachodniej hrabiowie i baronowie
2. Epoka rycerzy	<ul style="list-style-type: none"> • ideał rycerza i jego obowiązki • od paza do rycerza • życie codzienne rycerzy • elementy wyposażenia średniowiecznego rycerza • kultura rycerska • elementy wyposażenia średniowiecznego rycerza • terminy: <i>rycerz, kodeks honorowy, paż, giermek, pasowanie, herb, kopia, ostrogi</i> 	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>rycerz, herb, kopia, ostrogi</i> – opisuje uzbrojenie rycerzy	– poprawnie posługuje się terminami: <i>rycerz, kodeks honorowy, paż, giermek, pasowanie, herb, kopia, ostrogi</i> – charakteryzuje ideał rycerza średniowiecznego – wyjaśnia, kto mógł zostać rycerzem – opisuje uzbrojenie rycerskie	– opisuje życie codzienne rycerstwa – przedstawia poszczególne etapy wychowania rycerskiego – opisuje ceremonię pasowania na rycerza	– przedstawia historię najsłynniejszego polskiego rycerza Zawiszy Czarnego z Garbowa	– przedstawia literackie ideały rycerskie: hrabiego Rolanda, króla Artura i rycerzy Okrągłego Stołu

* Tajemnice sprzed wieków – Dlaczego rycerze brali udział w turniejach?	<ul style="list-style-type: none"> rola turniejów rycerskich przebieg turniejów konsekwencje zwycięstwa i porażki w turnieju obyczajowość turniejowa 	– przy pomocy nauczyciela omawia, z jakimi konsekwencjami wiązała się porażka w turnieju	– przedstawia, w jaki sposób byli nagradzani zwycięzcy turniejów	– wyjaśnia, dlaczego rycerze byli skłonni uczestniczyć w turniejach	– opisuje przebieg turniejów rycerskich	– wyjaśnia, dlaczego współczesna młodzież organizuje się w bractwa rycerskie i kultywuje tradycję rycerską; podaje przykład takiego bractwa
3. Średniowieczne miasto i wieś	<ul style="list-style-type: none"> powstanie osad rzemieślniczych i kupieckich lokacje miast i wsi samorząd miejski i jego organy społeczeństwo miejskie organa samorządu wiejskiego wygląd średniowiecznego miasta zajęcia ludności wiejskiej terminy: <i>gród, osada targowa, lokacja, zasadzka, kupcy, rzemieślnicy, rynek, targi, wójt, burmistrz, rada miejska, ława miejska, ratusz, cech, sołtys, ława wiejska, trójpolówka, pług, radło, brona</i> 	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>kupcy, rzemieślnicy, rynek, targi, ratusz, pług, radło, brona</i> – porównuje życie codzienne mieszkańców średniowiecznych miast i wsi	– poprawnie posługuje się terminami: <i>gród, osada targowa, lokacja, zasadzka, kupcy, rzemieślnicy, rynek, targi, wójt, burmistrz, rada miejska, ława miejska, ratusz, cech, sołtys, ława wiejska, trójpolówka, pług, radło, brona</i> – opisuje, gdzie i w jaki sposób tworzyły się miasta – charakteryzuje główne zajęcia mieszkańców miast – opisuje życie i obowiązki ludności wiejskiej	– wyjaśnia, na czym polegały lokacje miast i wsi – przedstawia organy samorządu miejskiego – charakteryzuje różne grupy społeczne mieszczan – wyjaśnia, na czym polegała trójpolówka	– opisuje wybrany średniowieczny zabytek mieszczański w Polsce – znajduje i przedstawia informacje o założeniu własnej miejscowości	– przedstawia historie i okoliczności założenia najstarszych miast w regionie
4. Kościół w średniowieczu	<ul style="list-style-type: none"> duchowni w średniowieczu, ich przywileje i obowiązki religijność doby średniowiecza średniowieczne zakony: benedyktyni, cystersi, franciszkanie, dominikanie 	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>zakon, klasztor, uniwersytet</i> – przy pomocy nauczyciela omawia życie w średniowiecznym klasztorze i jego organizację	– poprawnie posługuje się terminami: <i>zakon, klasztor, opat, reguła zakonna, benedyktyni, cystersi, skryptoria, kopiści, franciszkanie, dominikanie, asceza, benedyktyńska praca, uniwersytet</i>	– przedstawia najważniejsze zakony średniowieczne – wyjaśnia określenie <i>benedyktyńska praca</i> – charakteryzuje średniowieczne szkolnictwo	– porównuje zakony kontemplacyjne i zakony żebracze – wyjaśnia, jaką funkcję w klasztorze spełniają: refektarz, wirydarz, dormitorium i kapitułarz	– znajduje i przedstawia informacje o najstarszych polskich kronikarzach: Gallu Anonimie i Wincentym Kadłubku – opisuje jeden z klasztorów działających w Polsce,

	<ul style="list-style-type: none"> • życie w średniowiecznym klasztorze • średniowieczne szkolnictwo • terminy: <i>zakon, klasztor, opat, reguła zakonna, benedyktyni, cystersi, skryptoria, kopiści, franciszkanie, dominikanie, asceza, benedyktyńska praca, uniwersytet</i> • postać historyczna: święty Franciszek z Asyżu 	– wyjaśnia, czym zajmowali się kopiści	– charakteryzuje stan duchowny w średniowieczu – opisuje różne role, jakie odgrywali duchowni w społeczeństwie średniowiecznym	– porównuje szkolnictwo średniowieczne i współczesne – przedstawia dokonania świętego Franciszka z Asyżu		wyjaśnia, jakiego zgromadzenia jest siedzibą, i przedstawia w skrócie dzieje tego zgromadzenia
5. Sztuka średniowiecza	<ul style="list-style-type: none"> • rola sztuki w średniowieczu • znaczenie <i>biblia pauperum</i> • styl romański i jego cechy • styl gotycki i jego charakterystyczne elementy • rzeźba i malarstwo średniowieczne • pismo i miniatury w rękopisach • zabytki średniowieczne w Polsce • terminy: <i>biblia pauperum, styl romański, styl gotycki, katedra, portal, sklepienie, witraże, łuki oporowe, apsyda, rozeta, przypory, miniatura, inicjał</i> 	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>katedra, witraże, miniatura</i> – przy pomocy nauczyciela omawia zabytki sztuki średniowiecznej w Polsce – wymienia różne dziedziny sztuki średniowiecznej	– poprawnie posługuje się terminami: <i>biblia pauperum, katedra, styl romański, styl gotycki, portal, sklepienie, witraże, łuki oporowe, apsyda, rozeta, przypory, miniatura, inicjał</i> – wyjaśnia, czym była i jakie zadania spełniała <i>biblia pauperum</i>	– charakteryzuje styl romański – omawia cechy stylu gotyckiego	– porównuje styl gotycki i romański – przedstawia przykłady rzeźby i malarstwa średniowiecznego	– znajduje i przedstawia informacje o średniowiecznych świątyniach w swoim regionie oraz elementach ich wystroju

Rozdział VI. Polska pierwszych Piastów

<p>1. Zanim powstała Polska</p>	<ul style="list-style-type: none"> • najstarsze osadnictwo na ziemiach polskich w świetle wykopalisk archeologicznych • gród w Biskupinie • Słowianie w Europie i ich kultura • wierzenia dawnych Słowian • pierwsze państwa słowiańskie • plemiona słowiańskie na ziemiach polskich • terminy: <i>kurhan</i>, <i>kamienne kręgi</i>, <i>Biskupin</i>, <i>wielka wędrówka ludów</i>, <i>Słowianie</i>, <i>Swaróg</i>, <i>Perun</i>, <i>Świętowit</i>, <i>plemię</i>, <i>Państwo Wielkomorawskie</i>, <i>Wiślanie</i>, <i>Polanie</i> • postaci historyczne: święty Cyryl i święty Metody 	<p>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>wielka wędrówka ludów</i>, <i>plemię</i></p> <p>– przy pomocy nauczyciela opisuje wygląd osady w Biskupinie</p>	<p>– poprawnie posługuje się terminami: <i>kurhan</i>, <i>kamienne kręgi</i>, <i>Biskupin</i>, <i>wielka wędrówka ludów</i>, <i>Słowianie</i>, <i>Swaróg</i>, <i>Perun</i>, <i>Świętowit</i>, <i>plemię</i>, <i>Państwo Wielkomorawskie</i>, <i>Wiślanie</i>, <i>Polanie</i></p> <p>– przedstawia okoliczności pojawienia się Słowian na ziemiach polskich</p> <p>– charakteryzuje wierzenia Słowian</p> <p>– wskazuje na mapie: rozmieszczenie plemion słowiańskich na ziemiach polskich</p>	<p>– przedstawia najstarsze państwa słowiańskie</p> <p>– wymienia państwa słowiańskie, które przyjęły chrześcijaństwo w obrządku łacińskim, oraz te, które przyjęły je w obrządku greckim</p> <p>– wyjaśnia rolę, jaką w rozwoju państw słowiańskich odegrali święci Cyryl i Metody</p>	<p>– podaje przykłady tradycji pogańskich zachowanych do czasów współczesnych</p> <p>– wyjaśnia, w jaki sposób powstał alfabet słowiański</p>	<p>– wymienia pozostałości bytowania ludów przedśłowiańskich na ziemiach polskich</p> <p>– przedstawia współczesne konsekwencje wynikające dla krajów słowiańskich z przyjęcia chrześcijaństwa w obrządku greckim lub łacińskim</p>
<p>2. Mieszko I i początki Polski</p>	<ul style="list-style-type: none"> • rozwój państwa Polan • dynastia Piastów • panowanie Mieszka I • małżeństwo Mieszka z Dobrawą • chrzest Polski i jego skutki • konflikt z margrabią Hodonem i bitwa pod Cedynią • terminy: <i>książę</i>, <i>dynastia</i>, <i>Piastowie</i>, <i>biskupstwo</i>, <i>dyplomacja</i>, <i>poganin</i>, <i>Dagome iudex</i> 	<p>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>książę</i>, <i>dynastia</i></p> <p>– przy pomocy nauczyciela wyjaśnia, skąd pochodzi nazwa „Polska”</p>	<p>– poprawnie posługuje się terminami: <i>książę</i>, <i>dynastia</i>, <i>Piastowie</i>, <i>biskupstwo</i>, <i>dyplomacja</i>, <i>poganin</i>, <i>Dagome iudex</i></p> <p>– wyjaśnia, dlaczego w przeciwieństwie do legendarnych przodków Mieszko I jest uznawany za pierwszego historycznego władcę Polski</p>	<p>– przedstawia okoliczności przyjęcia chrztu przez Mieszka I</p> <p>– wyjaśnia skutki chrztu Mieszka I</p> <p>– opisuje stosunki Mieszka I z sąsiadami</p>	<p>– uzasadnia twierdzenie, że przyjęcie chrztu przez Mieszka I należało do najważniejszych wydarzeń w dziejach Polski</p>	<p>– omawia dokument <i>Dagome iudex</i> i jego wartość jako źródła historycznego</p> <p>– przedstawia bilans korzyści, jakie mogło przynieść Mieszkowi I przyjęcie chrztu lub pozostanie przy wierzeniach pogańskich</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • postaci historyczne: Mieszko I, Dobrawa 		<ul style="list-style-type: none"> – opisuje zasługi Mieszka I i Dobrawy – zaznacza na osi czasu daty: 966 r., 972 r. – wskazuje na mapie: Gniezno, Poznań, Wielkopolskę, granice państwa Mieszka I 			
3. Polska Bolesława Chrobrego	<ul style="list-style-type: none"> • misja biskupa Wojciecha i jej skutki • zjazd gnieźnieński i jego konsekwencje • powstanie niezależnej organizacji na ziemiach polskich • stosunki Bolesława Chrobrego z sąsiadami • koronacja Bolesława Chrobrego na króla Polski i jej znaczenie • terminy: <i>relikwie</i>, <i>zjazd gnieźnieński</i>, <i>arcybiskupstwo</i>, <i>Milsko</i>, <i>Łużyce</i>, <i>Grody Czerwieńskie</i>, <i>koronacja</i> • postaci historyczne: Bolesław Chrobry, biskup Wojciech, cesarz Otton III 	<ul style="list-style-type: none"> – przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>arcybiskupstwo</i>, <i>koronacja</i> – przy pomocy nauczyciela wyjaśnia znaczenie koronacji Bolesława Chrobrego 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminami: <i>relikwie</i>, <i>zjazd gnieźnieński</i>, <i>arcybiskupstwo</i>, <i>Milsko</i>, <i>Łużyce</i>, <i>Grody Czerwieńskie</i>, <i>koronacja</i> – opisuje misję świętego Wojciecha do pogańskich Prusów – wskazuje na mapie: granice państwa Bolesława Chrobrego na początku jego panowania oraz ziemie przez niego podbite – omawia rolę, jaką w dziejach Polski odegrali: Bolesław Chrobry, biskup Wojciech, cesarz Otton III – zaznacza na osi czasu daty: 1000 r., 1025 r. 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia przebieg i znaczenie zjazdu w Gnieźnie – opisuje wojny prowadzone przez Chrobrego z sąsiadami 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie utworzenia niezależnego Kościoła w państwie polskim – opisuje Drzwi Gnieźnieńskie jako przykład źródła ikonograficznego z najstarszych dziejów Polski 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje pozytywne i negatywne skutki polityki prowadzonej przez Bolesława Chrobrego
4. Kryzys i odbudowa państwa polskiego	<ul style="list-style-type: none"> • kryzys państwa polskiego po śmierci Bolesława Chrobrego • panowanie Mieszka II • reformy Kazimierza Odnowiciela • Kraków stolicą państwa • polityka zagraniczna Bolesława Śmiałego 	<ul style="list-style-type: none"> – przy pomocy nauczyciela posługuje się terminem: <i>insygnia królewskie</i> – przy pomocy nauczyciela wyjaśnia, dlaczego księcia Kazimierza nazwano „Odnowicielem” 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminem: <i>insygnia królewskie</i> – wyjaśnia, dlaczego księcia Kazimierza nazwano „Odnowicielem” – wskazuje na mapie: ziemie polskie pod panowaniem 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje sytuację państwa polskiego po śmierci Bolesława Chrobrego – ocenia postawę Bezpryma – przedstawia skutki kryzysu państwa polskiego – charakteryzuje rządy Bolesława Śmiałego 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje sytuację międzynarodową w okresie rządów Bolesława Śmiałego – wyjaśnia przyczyny i skutki sporu króla z biskupem Stanisławem 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia przyczyny kryzysu państwa wczesnopiastowskiego – ocenia dokonania Mieszka II, Kazimierza Odnowiciela i Bolesława Śmiałego

	<ul style="list-style-type: none"> • koronacja Bolesława Śmiałego • konflikt króla z biskupem Stanisławem i jego skutki • terminy: <i>insygnia królewskie</i> • postaci historyczne: Mieszko II, Kazimierz Odnowiciel, Bolesław Śmiały, biskup Stanisław 		<p>Kazimierza Odnowiciela</p> <p>– omawia działalność: Mieszka II, Bezpryma, Kazimierza Odnowiciela, Bolesława Śmiałego i biskupa Stanisława</p> <p>– zaznacza na osi czasu datę: 1076 r.</p>			
5. Rządy Bolesława Krzywoustego	<ul style="list-style-type: none"> • rządy Władysława Hermana i Sieciecha • podział władzy między synów Władysława Hermana • bratobójcza wojna między Bolesławem i Zbigniewem • najazd niemiecki na ziemie polskie i obrona Głogowa • podbój Pomorza przez Bolesława Krzywoustego • testament Krzywoustego i jego założenia • terminy: <i>palatyn (wojewoda), testament, zasada senioratu, senior i juniorzy</i> • postaci historyczne: Władysław Herman, Sieciech, Zbigniew, Bolesław Krzywousty 	<p>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>senior i juniorzy, zasada senioratu</i></p>	<p>– poprawnie posługuje się terminami: <i>palatyn (wojewoda), testament, zasada senioratu, senior i juniorzy</i></p> <p>– wskazuje na mapie: państwo Bolesława Krzywoustego</p> <p>– opisuje postaci: Władysława Hermana, Sieciecha, Bolesława Krzywoustego i Zbigniewa</p> <p>– zaznacza na osi czasu daty: 1109 r. i 1138 r.</p>	<p>– opisuje rządy Władysława Hermana i rolę Sieciecha w jego państwie</p> <p>– przedstawia przebieg konfliktu między Bolesławem a Zbigniewem</p> <p>– opisuje niemiecki najazd w 1109 r. i obronę Głogowa</p> <p>– przedstawia sukcesy Krzywoustego w walkach z Pomorzanami</p> <p>– omawia przyczyny ogłoszenia testamentu Krzywoustego</p>	<p>– ocenia postawę Bolesława wobec brata</p> <p>– wyjaśnia zasadę senioratu</p> <p>– wyjaśnia, jakie skutki dla państwa mogą mieć wewnętrzne spory o tron</p>	<p>– przedstawia postać Galla Anonima</p> <p>– wyjaśnia znaczenie dostępu państwa do morza</p> <p>– ocenia szanse i zagrożenia wynikające z wprowadzenia zasady senioratu</p>

<p>6. Społeczeństwo w czasach pierwszych Piastów</p>	<ul style="list-style-type: none"> • grody i ich funkcje • życie w grodzie i na podgrodziu • sposoby uprawy roli na ziemiach polskich • podział społeczeństwa w państwie pierwszych Piastów • zakres władzy panującego • powinności poddanych wobec władcy • powstanie rycerstwa w Polsce • terminy: <i>metoda żarowa, gród, podgrodzie, prawo książęce, danina, posługi, osada służebna, wojowie, drużyna książęca</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – posługuje się terminami: <i>gród, podgrodzie, danina, posługi</i> – przedstawia wygląd i budowę średniowiecznego grodu – opisuje sposoby pozyskiwania ziemi uprawnej i jej uprawiania 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminami: <i>gród, podgrodzie, prawo książęce, danina, posługi, osada służebna</i> – charakteryzuje grupy ludności w państwie wczesnopiastowskim – omawia zakres władzy panującego w państwie pierwszych Piastów 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia charakter drużyny książęcej – wyjaśnia powinności ludności względem władcy 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, czym się różnił wojownik drużyny od rycerza 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje przykłady nazw miejscowości, które mogły w średniowieczu pełnić funkcję osad służebnych
<p>* Tajemnice sprzed wieków – Kto spisywał dzieje Polski?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • źródła historyczne dotyczące początków państwa polskiego • obiektywizm i prawda historyczna 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia nazwy źródeł historycznych dotyczących dziejów państwa polskiego za panowania pierwszych Piastów – tłumaczy konieczność weryfikacji prawdziwości źródeł historycznych 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia dokonania postaci: Galla Anonima i Wincentego Kadłubka 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia teorie dotyczące pochodzenia Galla Anonima – wymienia przyczyny powstania kronik 	<ul style="list-style-type: none"> – określa ramy chronologiczne wydarzeń opisanych w kronikach Galla Anonima i Wincentego Kadłubka 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia przykład innej średniowiecznej kroniki polskiej
<p>Rozdział VII. Polska w XIII–XV wieku</p>						

<p>1. Rozbicie dzielnicowe</p>	<ul style="list-style-type: none"> walki wewnętrzne między książętami piastowskimi o prymat w Polsce utrwalenie rozbicia dzielnicowego osłabienie Polski na arenie międzynarodowej sprowadzenie Krzyżaków do Polski najazdy Mongołów i bitwa pod Legnicą przemiany społeczne i gospodarcze w okresie rozbicia dzielnicowego terminy: <i>rozbicie dzielnicowe, dzielnica senioralna, Tatarzy, osadnictwo, kolonizacja, trójpolówka</i> postaci historyczne: Władysław Wygnaniec, Leszek Biały, Konrad Mazowiecki, Henryk Pobożny 	<p>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>rozbicie dzielnicowe, dzielnica senioralna, Tatarzy</i></p> <p>– przy pomocy nauczyciela wyjaśnia, jakie były przyczyny wewnętrznych walk między książętami piastowskimi</p>	<p>– poprawnie posługuje się terminami: <i>rozbicie dzielnicowe, dzielnica senioralna, Tatarzy, osadnictwo, kolonizacja, trójpolówka</i></p> <p>– charakteryzuje państwo polskie podczas rozbicia dzielnicowego</p> <p>– wskazuje na mapie: podział państwa na różne dzielnice oraz ziemie utracone w okresie rozbicia dzielnicowego</p> <p>– omawia postaci: Władysława Wygnańca, Leszka Białego, Konrada Mazowieckiego, Henryka Pobożnego</p> <p>– zaznacza na osi czasu daty: 1226 r., 1227 r., 1241 r.</p>	<p>– opisuje okoliczności sprowadzenia zakonu krzyżackiego do Polski oraz konsekwencje tego wydarzenia</p> <p>– omawia skutki rozbicia dzielnicowego</p> <p>– opisuje kolonizację na ziemiach polskich</p>	<p>– przedstawia historię zakonu krzyżackiego</p> <p>– wyjaśnia, dlaczego książęta dzielnicowi często nadawali przywileje oraz ziemie rycerstwu i duchowieństwu</p>	<p>– charakteryzuje sposób walki Mongołów</p> <p>– przedstawia dynastię panującą na Pomorzu Gdańskim w okresie rozbicia dzielnicowego</p>
<p>2. Zjednoczenie Polski</p>	<ul style="list-style-type: none"> koronacja i śmierć Przemysła II panowanie Waclawa II rola arcybiskupów gnieźnieńskich i jednolitej organizacji kościelnej w zjednoczeniu dzielnic polskich przejęcie władzy przez Władysława Łokietka i jego koronacja rządy Władysława Łokietka 	<p>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>starosta, Szczerbiec</i></p>	<p>– poprawnie posługuje się terminami: <i>starosta, Szczerbiec</i></p> <p>– wskazuje na mapie: granice państwa polskiego za panowania Władysława Łokietka, ziemie utracone na rzecz Krzyżaków</p> <p>– omawia postaci: Przemysła II, arcybiskupa Jakuba Świnki, Waclawa II, Władysława Łokietka</p>	<p>– przedstawia próby zjednoczenia Polski przez książąt śląskich oraz Przemysła II</p> <p>– opisuje, w jakich okolicznościach Władysław Łokietek utracił Pomorze Gdańskie</p> <p>– przedstawia działania Władysława Łokietka na rzecz zjednoczenia kraju</p> <p>– opisuje przebieg konfliktu Władysława Łokietka z Krzyżakami</p>	<p>– wyjaśnia, jaką rolę w zjednoczeniu kraju odegrał Kościół katolicki</p>	<p>– przedstawia wyobrażenie na temat świętego Stanisława jako patrona zjednoczenia kraju</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • konflikt Łokietka z Krzyżakami i bitwa pod Płowcami • terminy: <i>starosta, Szczerbiec</i> • postaci historyczne: Przemysł II, arcybiskup Jakub Świnka, Wacław II, Władysław Łokietek 		– zaznacza na osi czasu daty: 1295 r., 1309 r., 1320 r., 1331 r.			
3. Czasy Kazimierza Wielkiego	<ul style="list-style-type: none"> • polityka dyplomacji Kazimierza Wielkiego • pokój z zakonem krzyżackim w Kaliszu • przyłączenie nowych ziem do państwa polskiego • reformy Kazimierza Wielkiego • umocnienie granic polskiego państwa • utworzenie Akademii Krakowskiej i skutki tej decyzji • zjazd monarchów w Krakowie • uczta u Wierzyńka • terminy: <i>uniwersytet, Orle Gniazda, Akademia Krakowska</i> • postać historyczna: Kazimierz Wielki 	<p>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>uniwersytet, Orle Gniazda, Akademia Krakowska</i></p> <p>– przy pomocy nauczyciela tłumaczy, co zdecydowało o przyznaniu Kazimierzowi przydomka „Wielki”</p> <p>– wyjaśnia znaczenie słów, że Kazimierz Wielki: <i>zastał Polskę drewnianą, a zostawił murowaną</i></p>	<p>– poprawnie posługuje się terminami: <i>uniwersytet, Orle Gniazda, Akademia Krakowska</i></p> <p>– wskazuje na mapie: granice monarchii Kazimierza Wielkiego i ziemie włączone do Polski przez tego władcę</p> <p>– zaznacza na osi czasu daty: 1333 r., 1343 r., 1364 r.</p>	<p>– przedstawia i ocenia postanowienia pokoju w Kaliszu</p> <p>– charakteryzuje reformy Kazimierza Wielkiego</p> <p>– wyjaśnia, w jaki sposób Kazimierz dbał o obronność państwa</p>	<p>– wyjaśnia, dlaczego Kazimierz Wielki za najważniejsze uznał reformy wewnętrzne państwa</p> <p>– tłumaczy, jakie znaczenie miało założenie Akademii Krakowskiej</p> <p>– wyjaśnia znaczenie uczty u Wierzyńka</p>	<p>– przedstawia cele oraz konsekwencje układu dynastycznego zawartego przez Kazimierza Wielkiego z Węgrami</p> <p>– wyjaśnia, dlaczego sól należała niegdyś do najdroższych towarów</p> <p>– przedstawia wybrany zamek wzniesiony w czasach Kazimierza Wielkiego</p>
4. Unia polsko-litewska	<ul style="list-style-type: none"> • koniec dynastii Piastów na polskim tronie • rządy Andegawenów w Polsce • unia polsko-litewska w Krewie • wielka wojna z zakonem krzyżackim i bitwa pod Grunwaldem 	<p>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminem: <i>unia personalna</i></p> <p>– przedstawia dynastię zapoczątkowaną przez Władysława Jagiełłę</p> <p>– przy pomocy nauczyciela opisuje przyczyny i przebieg</p>	<p>– poprawnie posługuje się terminami: <i>Andegawenowie, unia personalna, sobór, Wielkie Księstwo Litewskie, Jagiellonowie</i></p> <p>– wyjaśnia przyczyny zawarcia unii polsko-litewskiej</p>	<p>– przedstawia okoliczności objęcia tronu polskiego przez Jadwigę</p> <p>– wymienia postanowienia unii w Krewie</p> <p>– przedstawia postanowienia pokoju w Toruniu</p> <p>– wyjaśnia zasady współpracy między Polską</p>	<p>– charakteryzuje stanowisko polskiej delegacji na soborze w Konstancji</p> <p>– wyjaśnia, dlaczego Akademia Krakowska została przemianowana na Uniwersytet Jagielloński</p>	<p>– uzasadnia twierdzenie, że poglądy Pawła Włodkowica na temat wojen religijnych są aktualne także dzisiaj</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • I pokój w Toruniu • unia w Horodle • terminy: <i>Andegawenowie, unia personalna, sobór, Wielkie Księstwo Litewskie, Jagiellonowie</i> • postaci historyczne: Ludwik Węgierski, Jadwiga, Władysław Jagiełło, wielki książę Witold, Paweł Włodkowic, Ulrich von Jungingen 	wielkiej wojny z zakonem krzyżackim	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje przebieg bitwy pod Grunwaldem – wskazuje na mapie: granice Wielkiego Księstwa Litewskiego, Krewa, Horodło, Grunwald, Toruń – opisuje postaci: Ludwika Węgierskiego, Jadwigi, Władysława Jagiełły, wielkiego księcia Witolda, Pawła Włodkowica, Ulricha von Jungingena – zaznacza na osi czasu daty: 1385 r., lata 1409–1411, 1410 r., 1413 r. 	a Litwą ustalone w zapisach unii w Horodle		
* Tajemnice sprzed wieków – Jaką bitwę namalował Jan Matejko?	<ul style="list-style-type: none"> • okoliczności powstania obrazu <i>Bitwa pod Grunwaldem</i> • Jan Matejko jako malarz dziejów Polski • obrazy jako źródło wiedzy historycznej • znaczenie <i>Bitwy pod Grunwaldem</i> 	– przedstawia, kim był Jan Matejko	– wyjaśnia, w jaki sposób Jan Matejko przygotowywał się do namalowania obrazu	– wyjaśnia, dlaczego podczas II wojny światowej Niemcom zależało na zniszczeniu dzieła	– wymienia cele namalowania obrazu <i>Bitwa pod Grunwaldem</i> – omawia nieścisłości w przekazie historycznym obrazu <i>Bitwa pod Grunwaldem</i>	– wyjaśnia, jakie warunki powinno spełniać dzieło sztuki, aby można je było traktować jako źródło historyczne – omawia inne dzieło Jana Matejki
5. Czasy świetności dynastii Jagiellonów	<ul style="list-style-type: none"> • okoliczności zawarcia unii polsko-węgierskiej • bitwa pod Warną • panowanie Kazimierza Jagiellończyka • wojna trzynastoletnia • II pokój toruński i jego postanowienia • panowanie Jagiellonów w Czechach i na Węgrzech • terminy: <i>Związek Pruski, wojna trzynastoletnia, Prusy Królewskie, Prusy</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>wojska zaciężne, żold</i> – przy pomocy nauczyciela opisuje okoliczności śmierci Władysława Warneńczyka – przy pomocy nauczyciela wyjaśnia, dlaczego dla Polski ważne stało się odzyskanie dostępu do morza 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminami: <i>Związek Pruski, wojna trzynastoletnia, Prusy Królewskie, Prusy Zakonne, wojska zaciężne, żold</i> – wskazuje na mapie: Węgry, Warnę, Prusy Królewskie, Prusy Zakonne, państwa rządzone przez Jagiellonów w drugiej połowie XV w. – omawia dokonania: Władysława III 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia okoliczności zawarcia unii polsko-węgierskiej – charakteryzuje rządy Kazimierza Jagiellończyka – opisuje przebieg wojny trzynastoletniej – przedstawia postanowienia II pokoju toruńskiego 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, dlaczego doszło do zawiazania Związku Pruskiego – porównuje postanowienia I i II pokoju toruńskiego – uzasadnia twierdzenie, że odzyskanie dostępu do morza miało przełomowe znaczenie dla rozwoju polskiej gospodarki 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia Jana Długosza jako historyka i wychowawcę przyszłych królów Polski – wyjaśnia, dlaczego wojska zaciężne pod koniec średniowiecza zastąpiły w bitwach tradycyjne rycerstwo

	<p><i>Zakonne, wojska zaciężne, żold</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • postaci historyczne: Władysław III Warneńczyk, Kazimierz Jagiellończyk, Zbigniew Oleśnicki 		<p>Warneńczyka, Zbigniewa Oleśnickiego i Kazimierza Jagiellończyka – zaznacza na osi czasu daty: 1444 r., 1454 r., 1466 r.</p>			
6. Monarchia stanowa w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> • monarchia patrymonialna i stanowa • wpływ przywilejów nadawanych przez władcę na osłabienie władzy królewskiej • przekształcenie się rycerstwa w szlachtę • przywileje szlacheckie i ich konsekwencje dla władzy królewskiej • ukształtowanie się sejmu walnego • konstytucja <i>Nihil novi</i> i jej znaczenie dla ustroju Rzeczypospolitej • terminy: <i>monarchia patrymonialna, monarchia stanowa, przywileje, szlachta, pańszczyzna, konstytucja sejmowa, sejm walny, izba poselska, senat</i> 	<p>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>szlachta, sejm walny, izba poselska, senat</i></p>	<p>– poprawnie posługuje się terminami: <i>monarchia patrymonialna, monarchia stanowa, przywileje, szlachta, pańszczyzna, konstytucja sejmowa, sejm walny, izba poselska, senat</i> – przedstawia sejm walny oraz jego skład – zaznacza na osi czasu daty: 1374 r., 1505 r.</p>	<p>– wyjaśnia, w jaki sposób rycerstwo przekształciło się w szlachtę – wyjaśnia, w jaki sposób szlachta uzyskała wpływ na sprawowanie rządów w Polsce – przedstawia najważniejsze przywileje szlacheckie – wyjaśnia znaczenie konstytucji <i>Nihil novi</i></p>	<p>– przedstawia, kiedy i w jaki sposób doszło do utworzenia stanów w Polsce – tłumaczy różnice między monarchią patrymonialną a stanową – wyjaśnia, jaka jest geneza nazw obu izb sejmu walnego: izby poselskiej oraz senatu</p>	<p>– ocenia, jakie szanse i jakie zagrożenie niesło za sobą zwiększenie wpływu szlachty na władzę</p>